

agentuur

Eesti Teatri Agentuur tutvustab

1/2015 PORTUGALI ERI

RUI PINA COELHO „Mitu aastat juba möödas on, küsis mees“ (<i>„Já passaram quantos anos, perguntou ele“</i> , 2011)	2
PRETTO GALIOTTO „Talv“ (<i>„Inverno“</i> , 2009)	7
LUIS MESTRE „Hommik, pärastlõuna ja öö“ (<i>„A manhã, a tarde e a noite“</i> , 2010).....	10
LUIS MESTRE „Siis, kui saabub öö“ (<i>„Quando a noite cai“</i> , 2011) ..	15
MICKAËL DE OLIVEIRA „Ravime sind äärmiselt terveks (ja püüame luua midagi radikaalselt uut, mida ei leidu Ikea kataloogides)“ (<i>„IREMOS CURAR-TE PELO EXCESSO (e tentar criar algo de radicalmente novo que não esteja nos catálogos do ikea)“</i> , 2011)	19
JACINTO LUCAS PIRES „Püha perekond“ (<i>„Sagrada família“</i> , 2010)	23
TIAGO RODRIGUES „Halbade õpilaste koor“ (<i>„Coro dos maus alunos“</i> , 2009).....	27
TIAGO RODRIGUES „Kurbus ja rõõm kaelkirjakute elus“ (<i>„Tristeza e alegria na vida das girafas“</i> , 2011)	30

RUI PINA COELHO „Mitu aastat juba möödas on, küsis mees“ („*Já passaram quantos anos, perguntou ele*“, 2011)

2N+2M

Esietendus Porto Eksperimentaalteatris (*Teatro Experimental do Porto*).

Esitusõigusi omab autor: ruipinacoelho@gmail.com

Rui Pina Coelho (s 1975) on portugali näitekirjanik, kriitik, teatriuuriija ja pedagoog. Ta on Lissaboni Ülikooli kirjandusteaduskonna teatrikateedri doktorant ning dotsent Lissaboni Kõrgemas Teatri- ja Filmikoolis. Pedagoogina keskendub ta peamiselt portugali teatri ajaloole, kriitikale ja etenduste analüüsile. Avaldab regulaarselt arutlusi erialakirjanduses, näiteks „*Safe Shakespeare: Performing Shakespeare during the Portuguese Fascist Dictatorship (1926-74)*“ („Turvaline Shakespeare: Shakespeare'i etendamine portugali fašistliku diktatuuri ajal (1926-74)“) raamatus *Translation Under Fascism* (Palgrave Macmillan, 2010) ja „*Shakespeare surveilled by Salazar: Anatomy of a Story of Censorship*“ („Shakespeare Salazari järelvalve all: Ühe tsensuuriloo anatoomia“) raamatus *Translation and Censorship in Different Times and Landscapes* (Cambridge Scholars Press, 2008). Pina Coelho on Portugali Teatrikriitikute Ühingu liige ning korraldab seal noortele kriitikutele seminare. Samuti osaleb ta toimetajana portugali teatrikriitika ajakirja *Sinais de Cena* („Lava märgid“) ning brasiilia veebipõhise kultuuriajakirja *opercevejonline* töös. Aastal 2013 andis ta välja kaks raamatut – mononäidendi *Às vezes quase me acontecem coisas boas quando me ponho a falar sozinho* („Mõnikord, kui hakkan iseendaga rääkima, juhtuvad minuga peaaegu head asjad“) ja näidendikogumiku *Já passaram quantos anos perguntou ele e outros textos* („„Mitu aastat juba möödas on, küsis mees“ ja teisi tekste“).

TEGELASED: Jaime, Alice, Cláudio, Helena

KOKKUVÕTE:

Autori märkus:

Neli portugallasest sõpra – Jaime, Alice, Cláudio ja Helena. Kõrgharidusega: ühes käes diplom, teises pass. Nad otsivad tööd, mõtlevad välja ameteid või on iseenda tööandjad. Neil on ohtlikud tööülesanded, ajutised unistused, kasutatud riided, vanad arvutid, imporditud raamatud, hea muusika ja pakitud kohvrid. Nad on ühe jalaga siin ja teiseга seal. Nad on välja voolavad ajud, kes ei saa aga ka ilma imeilusa portugali päikese ja kenakese grillitud kalata hakkama. Nad on neli sõpra, kes ei vahetaks portugali randu mitte millegi vastu välja – aga neil on sellest kõigest juba täiesti kõrini.

„Mitu aastat juba möödas on, küsis mees“ räägib koha otsimisest, aja möödumisest, söögist ja gaasiarvest, lastest, mähkmete hinnast ja õppemaksust. Räägib maailma lõpust. Räägib nendest, kes vaatamata oma veidi üle kolmekümnele eluaastale loodavad veel ikka, et Guardiola (*endine hispaania jalgpallur, kes on hetkel Bayern Münchени mänedžer, varem juhendas FC Barcelonat*) kutsub neid Barcelonasse vasakäärele mängima. Räägib sellest John Lennoni värsireast: „Life is what happens to you while you are busy making other plans“. Ja näidend on inspireeritud John Osborne'i tekstist „Vaata raevus tagasi“, mis on kirjutatud hetkel, kui tundus, et enam ei ole mitte millegi nimel mõtet võidelda.

Näidendi motoks on autor valinud Tusenbachi teksti Tšehhovi „Kolmest õest“:

Pärast meid lennatakse õhupallidega, muutuvad pintsakud, võib-olla avastatakse kuues meel ja arendatakse see välja, kuid elu jääb ikkagi sellekssamaks, elu on raske, täis saladusi ja õnnelik. Ja tuhande aasta pärast õhkab inimene ikka niisamuti: „Ah, raske on elada!“ – ja täpselt samuti nagu praegu kardab surma ja ei taha surra. (Tõlk. Ernst Raudsepp ja Otto Samma)

Näidendi mittelineaarne tegevus toimub vahemikus 1995-2012, kuid tegelikult võib sellised nii isiklikke kui globaalseid maailmalõppe ootvaid-kartvaid tegelasi kohata veel nüüdki, kus maiade ennustatud viimnepäev on justkui selja taga. Meie maailm on avatum kui kunagi varem, aga neid, kes

siia maailma ära peavad mahtuma, on aina rohkem. Kõigile ei jagu ruumi, ei jagu tööd, lähedust, (vastu)armastust. Neli tegelast – mis sest, et sõbrad – seisavad kõik kuristiku serval ning peavad otsustama, kas hüpata ise või lükata keegi teine alla. Ülikooli diplomist tiibade jaoks ei piisa. Naise rasedus ei peata mehe armumist kellessegi teise. Lapsepõlves kuulnud õpetussõnad, et tublidel lastel läheb kõik elus hästi, on osutunud valeks. Nad kõik olid tublid ja nad kõik on õnnetud. Kui maailm ei lõppe, on see peaaegu pettumus. Lihtsaid lahendusi ei ole olemas, tuleb edasi elada.

HINNANG:

Kuigi autor rõhutab, et tegelased on portugallased ning tekstis mainitakse korduvalt kindlaid, nüüdseks juba möödunud kuupäevi, ei saaks kuidagi öelda, et näidendi „Mitu aastat juba möödab on, küsis mees“ teemadering oleks kuidagi eestlastele võõras või probleemistik vananenud. Jah, maiade ennustus ei läinud täide, kuid küll tuleb veel teisi kuupäevi, mida oodata ja karta. Suur kriis on läbi, kuid nüüdseks oleme ehk mõistnud, et järgmine on vältimatu. Emigratsioon on valupunkt nii Eestis kui Portugalis, kõrgharitud noorte töötus tekitab frustratsiooni ja meeleheidet nii seal kui siin. Tegemist on näidendiga, mis näib olevat kirjutatud kindlasse aega ja ruumi, kuid kõneleb XXI sajandi alguse inimesega üle riigipiiride ja kultuuriruumide. Väga moodne tekst moodsast ajast.

KATKEND:

Veebruar

Jaime ja Alice koristavad kõik ära. Cláudio paneb raadio käima ja sukeldub diivanile. Nad kuulavad The Smithsi „I know it's over“.

Valgustatud ekraanil pöörleb tekst:

Ema, vaata, ma tunnen, kuidas põrand kukub mulle pähe.

Istuvad laua ümber. Joovad ja söövad. See on hommikusöök. Neil on pohmell.

Nende peade jaoks kõlavad kõik helid äikesemürinana. Nad virisevad.

ALICE: Kõige halvem asi?

CLÁUDIO: Ei tea.

JAIME: Mu kõht valutab.

CLÁUDIO: Mul on sellest etapist kõrini. Ma ei saa midagi kätte. Aga pean tegema kõike.

JAIME: Just.

CLÁUDIO: Minu ema ei sündinud selleks, et tuua ilmale mingisugune suvaline imbetsill.

JAIME: Just.

ALICE: Kõige halvem asi?

CLÁUDIO: Kui ma hakkan aru saama, mida ma teen, lähen ma minema.

ALICE: Kõige halvem on olla üksinda kodus, midagi pole süüa, taevast sajab pussnuge alla – kodust välja minemisele ei saa mõeldagi – ainult üks viil saia on järel – nii kõva nagu kivi. Peab ära röstima.

JAIME: Mu jalad valutavad.

ALICE: Rõster on täielik rämps, aga teed ikkagi ühe röstsaia. Su tähelepanu hajub üheks hetkeks, telefon heliseb, müügimees või ema, kes küsib, kas sul on kõik hästi, mida iganes, lased sellel pagana röstsaial kõrbema minna. Nüüd ei ole enam midagi süüa. See ongi kõige halvem asi.

JAIME: Ma teen üskõik mida.

ALICE: Tähendab. Mul ei lähe halvasti, stipendium pole halb, aga see on piin.

JAIME: Üskõik mida. Ma olen juba kõigega nõus. Loengud mingu persse.

ALICE: Kõige halvem on mitte kunagi teada, millal võib hakata pikas perspektiivis plaane tegema.

CLÁUDIO: Ma ei oska midagi teha. Veel loodan, et Guardiola kõnnib mööda, näeb mind palli mängimas ja kutsub mind Barca (Barcelona) vasakule äärele mängima.

JAIME: Sa ikka tead, et see on natuke idiootne?

CLÁUDIO Jah.

Aga – keegi võiks Guardiolarle helistada.

JAIME: Tead, et Barca ei mängi tingimata vasakäärega.

CLÁUDIO: Persse...

ALICE: On päevi, mil mul ei ole tuju millekski peale teleka vaatamise. Tunnen, et mu pea... – kõige halvem asi?

JAIME: Järgmisel nädalal lähen veel ühele intervjuule. Hakkan kinnisvara müüma.

CLÁUDIO: Ja selle jaoks on vaja intervjuule minna?

JAIME: Tuleb nii välja.

ALICE: Ma saan veel poolteist aastat stipendiumi. Mis pärast saab, ei tea.

JAIME: Ma teen ükskõik mida.

ALICE: Ma arvan, et nad petsid meid. Nad kammitsevad meid lubadustega – ja meie: koolitunnid, raamatud, investeerime ajudesse. Sellega, et ärkame vara üles ja oleme head lapsed.

Kui me end hästi üleval peame

On meil ühel päeval hea elu – suurejooneline

Ühel päeval rannas grillitud kala süües.

Maja auto lapsed puhkused konsortsium hea töö üks lahe baar naabruses õhtusöögid südamesõpradega grillitud kala kindel hää l iga nelja aasta tagant reisirid võrratute euroopa pealinnade peidetud imed head uudised aktuaalses kaameras kõik läheb hästi

Rahu leib eluase tervis haridus

Vabadus

Me peame end ainult hästi üleval pidama.

JAIME: Tagasi vaatamine tekitab raevu.

ALICE: Nüüd ütlevad nad, et enam ei ole. Et peame olema kannatlikud. Et see on elu.

Ma pean selle kuradima lõputöö ära kirjutama. Võib-olla et... – kõige halvem asi?...

(Annoteeris Kristiina Jalasto.)

PRETTO GALIOTTO „Talv“ („Inverno“, 2009)

1N+2M

Näidend valmis uut brasiilia dramaturgiat arendava ja levitava programmi „Núcleo de dramaturgia“ *workshop*’i raames.

Esitusõigusi omab autor. prettogaliotto@hotmail.com

TEGELASED:

40-aastane mees

12-aastane poiss

30-aastane naine

KOKKUVÕTE:

Näidend mängib ajaga, sidudes omavahel tuleviku, mineviku ja oleviku; juba toimunud ja alles ees ootavad sündmused. Ometi ei jää teksti lugedes sisse segadus, vaid mulje, et inimesed räägivad üksteisest lihtsalt mööda, nagu tihtipeale eluski. Miski pole kindel peale selle, et tegevus toimub talvel.

Alguses on lavaruumis, kuhu autor on asetanud voodi, toolid ja akna, poiss ja mees. Mees räägib tööst ja nagu ei kuulegi poisi juttu põnevast jalgpallimängust. Mees otsib oma kinga, sokke, portfelli, kuni leiab end äkki meenutamast oma lapsepõlve ja jalgpallimänge. Mees ütleb, et talle meeldis samuti jalgpalli mängida ning poiss vastab, et nüüd meeldib talle tööd teha.

Peagi istub poiss nurka põrandale ning ruumi siseneb naine. Naise ja mehevahelisest dialogist tuleb välja, et mees on kirjanik. Samuti tulevad vihjetena välja nende igapäevaelu magusnukrad detailid ning lapse tahtmine naise ja mittetahtmine mehe poolt.

Pealkiri „Talv“ sümboliseerib arvatavasti seda külma tunnet, mida sisaldavad endas nii kurbus kui üksindus. Tahaks akna lahti teha, sest õhku ei ole, aga ei saa, sest muidu hakkab külm.

HINNANG:

Tegemist on näidendiga, mida saab lavastada äärmiselt paljudel eri viisidel, sest seoste ja tähenduste loomisel on autor jätnud otsad niiöelda lahti – nende kolme inimese lugu on võimalik presenteerida eri rõhuasetustega. Samas on muidugi paras väljakutse lavastajale panna lavale mitmel eri ajal toimuvad sündmused nii, et midagi ei jääks segaseks ega läheks kaduma.

KATKEND näidendi algusest:

POISS: (...) Kas sa nägid, kuhu ma oma kella panin?

MEES: Oli üks päev – läksin vannituppa,

panin vee jooksuma,

ootasin natuke,

panin vee kinni,

tõmbasin keha rätikuga üle,

panin riided selga ja tulin välja.

POISS: Ma mõtlesin, et jätsin siia.

MEES: Sain homeerilise nahatäie.

(paus)

POISS: Kas su ema ei saanud aru?

MEES: Ei, ta isegi ei kahtlustanud midagi.

POISS: Minu ülemus oli nõme, otsis kõiges viga.

MEES: See pole hea.

POISS: Miks?

MEES: Sa kaotasid „aja“ ära.

POISS: Ei, kella.

MEES: Aga see on ju sama asi.

POISS: Muidugi mitte.

Mina kaotasin kella ära.

MEES: Seda arvad sina.

POISS: Muidugi, seda arvan mina.

MEES: Asjad on olemas ka siis, kui sina nendesse ei usu.

POISS: Ma otsisin lihtsalt oma kella.

MEES: See on kindlasti seal, kus minu kingki.

POISS: Vaevalt, seda kinga pole kunagi olemaski olnud.

MEES: Muidugi on.

POISS: Sul on ainult üks king ja see on sul jalas.

MEES: Mul on teine ka, ma lihtsale ei tea, kus.

Poiss läheb ühte toanurka ja istub sinna maha.

MEES: Ma olin kindel, et ta oli siin.

Siseneb naine.

MEES: Ega sa juhuslikult ei tea, kuhu ma selle kinga panin?

Vanasti ma nii palju asju ära ei kaotanud.

NAINE: Miks sa ei läinud?

MEES: Hea küll, kinga võin ma maha jätta, aga portfelli pean küll üles leidma.

NAINE: Ma ootasin sind.

MEES: Kui ma homseks ära ei lõpeta, kaotan töö.

NAINE: Ma olin üllatunud.

MEES: Pidin selle kuskil maha pillama.

NAINE: Ma ei olnud üksinda, Bety tuli läbi, oli mulle seltsiks.

MEES: Ma hakkasin juba välja minema, aga enne pean oma portfelli üles leidma.

NAINE: Ma jõudsin just kohale.

MEES: Täna ärkasin ma üles ja ei teadnud, mis päev on.

NAINE: Kuidas su päev läks?

MEES: Nägin täna öösel imelikku und.

Paus.

Kõndisin, selg ees,

äkitselt ei tundnud enam maapinda.

Kujutasin ette, et olen kaljuserval,

astusin sammu tagasi ja jäin liikumatult seisma.

NAINE: Ma ei tahtnud kauaks jääda.

MEES: Kuulsin oma hingetõmbeid.

NAINE: Kas sa elektriarve maksid ära? Tähtaeg oli eelmisel nädalal.

MEES: Su ema helistas ja palus, et sa tagasi helistaksid, kui sa hilja peale ei jää.

MEES: Kuidas sa teadsid, et oled kaljuserval?

MEES: Ma teadsin.

NAINE: Kas sa mäletad seda teispäeva, kui me sisse magasime?

Sa tõusid üles, panid selga selle kohutava pidžaama ja läksid teise tuppa, et püüda lõpetada raamatut, mida sa kirjutasid.

Ma tegin kohvi, sa ütlesid, et sul on loominguiline kriis, ja me veetsime kogu päeva

vesteldes ja juues kohvi, teed, vett, õlut, mahla ja teed.

Hiljem, õhtul, tulid ideed tagasi

ja sa kirjutasid hommikuni.

MEES: Raamat oli läbikukkumine, aga see oli hea päev.

(paus)

NAINE: Need seinad on alati sama värvi olnud.

MEES: Ma seisin seljaga,

siis keerasin ümber,

tahtsin kohutavalt ennast liigutada,

aga jäin sinna,

liikumatuselt.

NAINE: Mina ei näe juba tükk aega und.

(Annoteeris Kristiina Jalasto.)

LUIS MESTRE „Hommik, pärastlõuna ja öö“ (*„A manhã, a tarde e a noite“*, 2010)

1N+2M

Esietendus 9. jaanuaril 2014 (*Cine-Teatro Constantino Nery*).

Näidend võitis Portugali konkursi *INATEL / Teatro Novos Textos* peapreemia. Samuti valiti see kogumikku *„European Theatre Today: the best contemporary European plays for the stage from 41 countries“* (2012).

Esitusõigusi omab autor: luismestre2001@gmail.com

Luis Mestre (s 1974) on portugali lavastaja, näitleja, tõlkija, dramaturg, teatriuurija ning pedagoog. Tal on doktorikraad Coimbra Ülikoolist ning magistrikraad Porto Ülikoolist. Mestre on teinud paarkümmend lavastust, kasutades tihti kaasaegsete autorite näidendeid (nt Enda Walsh, Sarah Kane ja David Mamet). Tema kümnekonnast näidendist on paljud premeeritud erinevate auhindadega. Mestre on magistriprogrammi dotsent Porto Ülikooli teatriosakonnas ning alates 2004. aastast teatri Uus Euroopa (*Teatro Nova Europa*) kunstiline juht.

TEGELASED:

Isilda, hilistes viiekümnendates

Simão, hilistes kolmekümnendates

Pedro, kolmekümnendates

KOKKUVÕTE:

Kogu tegevus toimub ühe pika päeva jooksul küla väikeses pood-töökojas, kus müüakse puidust (käsitöö)mööblit. Näidend on jagatud kolme ossa. Esimene osa (hommik) on praktiliselt Isilda monoloog. Ta istub heegeldades inimtühjas poes ja peab väsimatult ühepoolset dialoogi oma poja Simãoga, kes jääb publikule nähtamatuks. Isilda süüdistab poega mööblipoe hoolimatus ülevõlpidamises ning pidevates õistes äraolekutes. Ta võrdleb Simãod oma kadunud abikaasaga, kuid selle vahega, et kadunud abikaasal oli tutvusi ning suur klientuur. Isilda räägib ka rästik-naisest, kes Simão õunaga ära meelitas ning kellele mees lapse tegi. Üleüldse ei näi ta olevat oma pojast kõrgel arvamusel ning väidab, et kogu küla peab teda hulluks, kuna Simão uitab öösiti unetuse tõttu surnuaial. Oma teist poega Pedrot kiidab naine aga taevani. Ema lootused olidki nooremal, targemal ja tublimal pojalt, kuid isa jättis mööblipoe millegipärast Simãole ning Pedro otsustas hoopis välismaale minna. Lõpuks ilmub hämarast poenurgast välja Simão ja annab emale juua sidruniga vett, nagu too juba tükk aega palunud on.

Teine osa (päraslõuna) näitab Pedro ja Simão kohtumist selles samas mööblipoes. Kohe tuleb välja, et Pedro on pikalt vangis olnud ning alles hiljuti vabadusse pääsenud. Ta räägib kahetsedes, et pole leidnud endale sellist toredat naist nagu oli Simãol ning meenutab vastikustundega

kohatud prostituute ja nende suguhaigusi. Ta tahaks kodukülas alustada puhtalt lehelt, kuid Simão toob ta maa peale tagasi – tööd ei ole ja ema silmanägemine muutub iga päevaga halvemaks. Veel on Pedrol vaja ära maksta 200-eurone võlg, kuid Simão ei lase tal tukastavat ema äratada ning lubab ise talle raha anda, kui ta tuleb hommikul kella neljaks talle appi. Mis abi täpselt vaja, jääb selgusetuks.

Kolmas osa (öö) algab Simão sisenemisega pimedasse poodi. Ta hoiab käes küünalt ning istub toa keskele pandud suure kasti veerele. Deklameerib luuletust, mis räägib surmast ning viimsest kohtupäevast. Tuleb Pedro, kes avastab peagi, et kastis on ema surnukeha. Simão tunnistab, et ei suutnud enam pidevale pingele vastu pidada ning pani ema joogi sisse rotimürki. Pedro näib algul šokeeritud, kuid kastikaane äärt kergitades näitab temagi välja kahjurõõmu. Simão on surnuaial isa hauakambri juures kõik ette valmistanud, pojad tassivad surnukeha minema. Enne veel jõuab Simão Pedrole öelda, et tema salasuhtest oma eksnaisega.

HINNANG:

Tegemist on poeetilise ja samas väga kaasaegse tekstiga, mis võib näitlejatele ja lavastajale olla oma välise staatilisuse tõttu paras väljakutse. On sümpaatne, kuidas järk-järgult avanevad kõigi tegelaskujude (ka nende, keda otseselt laval näha, kuid kellest räägitakse) tumedad saladused ja varjatud küljed. Mitte miski pole nii nagu algul näib.

KATKEND näidendi teisest osast:

PEDRO:

(...)

ma võin sind aidata.

anna mulle tööd.

SIMÃO:

kui kaua sa siin oled?

PEDRO:

mida?

SIMÃO:

kui kaua sa siin juba istud?

PEDRO:

ma ei tea.

tund aega ehk.

SIMÃO:

kas sa mõnda klienti nägid?

PEDRO:

mitte ühtegi.

vaikus

SIMÃO:

inimestele meeldib nüüd ise asju teha
sellega tundide viisi tegeleda
nad lähevad suurtesse poodidesse
ostavad kaste,
mis on täis kokkupanemisjuhendeid,
piltidega,
ja istuvad selle taga mõnikord päevade viisi.
ja pärast praalivad sõprade ees,
õhtusöökidel:
panin selle kokku, panin tole kokku.
tõin üksinda ära.
sobib elutuppa väga hästi.
nagu oleksid nad ise mööbli valmis teinud.

paus

miks sa ei proovi seal tööd leida?

lühike paus

ah...

õige.

sul on kriminaalkaristus.

vaikus

ma lähen tuppa kohvi tooma.

tahad?

PEDRO:

kas sa tahad mind ära tappa?

paus

SIMÃO väljub töökotta viiva ukse kaudu.

Mõni hetk hiljem tõuseb PEDRO püsti, kustutab sigareti peaaegu tühjas kruusis – kui ta seda juba varem ei teinud – ning hakkab tekke ja linikuid otsides erinevate mööbliesemete sahtleid lahti tegema.

Ta avab ja sulgeb sahtleid, mis on täiesti tühjad.

SIMÃO naaseb, kohvitass käes.

Ta joob natuke ja paneb siis selle teise tassi kõrvale, mis on peaaegu tühi ja täidab tuhatoosi rolli.

Ta ei väljenda PEDRO käitumise suhtes mitte mingisugust üllatust nagu ka PEDRO ei reageeri SIMÃO sisenemisele.

SIMÃO hakkab uuesti lauda lihvima.

PEDRO jätkab nüüd veidi lärmakamalt sahtlite avamist ja sulgemist kuni lõpetab otsimise

(persse.)

lühike paus

kus need pitstikandid on?

SIMÃO:

kindel et sa kohvi ei taha?

PEDRO:

kas ema müüs need maha?

SIMÃO:

pole õrna aimugi.

PEDRO:

andis kõik heategevuseks, eks?

nüüd ma saan aru.

SIMÃO:

kas sul on näpud põhjas?

PEDRO:

mida?

SIMÃO:

kas sa sellepärast tulidki tagasi?

PEDRO:

mis mõttes?

SIMÃO:

tulid siia tagasi.

PEDRO:

tulin siia tagasi, jah.

SIMÃO:

sa said juba mitu päeva tagasi välja.

PEDRO:

seda küll.

(Annoteeris Kristiina Jalasto.)

LUIS MESTRE „Siis, kui saabub öö“ (*„Quando a noite cai“*, 2011)

1N+3M

Näidend märgiti ära 2011. aastal ära konkursil INATEL / Teatro Novos Textos ja 2013. aastal Brasiilia rahvusliku kultuurifondi poolt välja antud António José da Silva nimelisel konkursil.

Esitusõigusi omab autor: luismestre2001@gmail.com

TEGELASED:

Antônio, viiekümnendates

Luís, kolmekümnendates

Andreia, kolmekümnendates

Simão, laps

KOKKUVÕTE:

Tegevus toimub tillukeses toas, mille seintele on tõmmatud millegi kokku lugemiseks viie kaua kriipse. Aeg-ajalt on kaugusest kuulda helikoptereid.

Kaheteistkümnne stseeni jooksul kohtume Antónioga, kes istub aeg-ajalt ratastoolis, puhastades revolvrir ning kirudes väljas patrullivaid sõdureid, kes jahivad pitbullist aretatud tapjakoertega dissidente taga. Ta nostalgitseb taga aega oma nooruspõlvest, kus loodus oli turvaline keskkond ning

kurdab tänavatel valitseva mustuse ja korratuse üle ning räägib, et inimesed justkui ei julgeks või ei oskaks enam kõndida – kõik liiguvad äärmise ettevaatlikusega ja kikivarvul.

Antônio poeg Luís on töötu, kes ei taha hakata lihtsaks kojameheks ning ajab oma isa sellise valivusega vihale. Luísil on naine Andreia ja poeg Simão, keda ta peaks üleval pidama. Antônio püüab lapselapses tekitada vaimustust looduse vastu, kuid Simão teatab, et tahab suurena sõduriks saada, sest siis saab ta omale koera ja püssi. Kord annab Antônio poisile mängimiseks oma püstoli, poiss suunab selle Andreiale ning vanaisa õhutusel ja suure pingutusega vajutab päästikule. Relv ei ole laetud, kuid ehmatus on suur.

Maailm väljaspool seda väikest tuba on ohtlik ja etteaimamatu. Valitseb komandanditund, rahvakogunemised on keelatud ja kurjad koerad hirmutavad kõiki. Antônio käib aeg-ajalt koeri maha laskmas ning meenutab, et varem oli maailm teistsugune – seal kehtis sõnavabadus. Ühel päeval ründasid aga koerad pargis inimesi ning laste lõbusad hüüded muutusid õudus- ja hirmukarjeteks. Ta näeb ka õudusunenägusid. Ühes neist tungisid sõdurid kümnete kaupa nende juurde sisse, koerad kaasas. Koertele oli pandud nende esimese ohvri nimi. Ühel koeral veel nime ei olnud ning ohvitser ütles, et selle koera nimeks saab Antônio. Unes oli õhus tunda surma, kuid päriselus ei lase tillukese toa elanikud end sellest veel morjendada. Nad panevad vastu seni kuni suudavad.

HINNANG:

Väga huvitav näidend ja kuigi sarnaselt sama autori teise teosega („Hommik, pärastlõuna ja öö“) esineb ka siin pikki luuletusi meenutavaid monolooge, on näidendis „Siis, kui saabub öö“ vähem poeesiat ja rohkem tänapäeva karmi ning reaalselt maailma. Lugeses jäi mulje, et tegevus toimub ebamäärases (lähi)tulevikus, kuid tegelikult saab näidendis ette tulevaid teemasid (totalitarism, muutuv ühiskond, perekondade lõhenemine poliitika tõttu jne) siduda peaaegu iga ajaga.

KATKEND neljandast stseenist:

Päev. António istub ratastoolis, Simão tema süles. Andreia istub toolil ja jälgib neid.

ANTÓNIO:

kas sulle joosta meeldib?

metsajooksu teha?

sul on kindlasti siin sees üks suur mootor.

peatamatu,

nagu vanaisal.

paus

kas sulle mets meeldib?

ja puud

kindlasti meeldivad.

me peaks üks päev jooksma minema

mina ja sina.

sa võidad mind kindlasti ära.

sa oled juba mees.

paus

kelleks sa saada tahad, kui suureks kasvad?

SIMÃO:

sõduriks.

ANTÓNIO *mõningase üllatusega:*

(ohvitseriks.) –

miks?

SIMÃO:

et mul oleks koer.

ANTÓNIO:

kas sulle meeldivad koerad?

SIMÃO:

väga.

ja püstolit tahan ma

ka.

ANTÓNIO:

püstolit?

SIMÃO:

jaa, sellist.

näitab vöö peale

mis käib siin.

ANTÓNIO:

aga selleks, et püstolit omada,
ei pea olema ohvitser...

lühike vaikus

vaata nüüd.

*võtab ratastooli istme alt püstoli ja näitab seda Simãole. Andreia
muutub murelikuks*

võta.

SIMÃO *võtab püstolist mõlema käega kinni:*

raske on.

ja kõva.

ANTÓNIO:

sinu oma on plastmassist.

ja padruneid ei ole.

SIMÃO:

minu omal on küll padrunid.

ANTÓNIO:

sellel ka.

SIMÃO:

ja need tapavad.

ANTÓNIO:

tapavad jah.

kui hästi sihid

ja pihta saad.

jah,

tapavad.

Simão suunab relva Andreiale

ja nüüd?

paus

vajuta päästikule

Simāol õnnestub pärast suurt pingutust ja mitme sõrme abi päästikule vajutada. Kostab kuiv klõpsatus. Andreia ehmatub ja kargab toolist pooleldi püsti. Lühike vaikus

kaitse on peal.

võtab talt püstoli ära

kas sa tahad oma ema ära tappa?

lühike paus

mine, laps

mine õue mängima.

Simāo hüppab vanaisa sülest maha ja väljub. António ja Andreia jäävad üksi. Vaatavad teineteisele otsa

(Annoteeris Kristiina Jalasto.)

MICKAËL DE OLIVEIRA „Ravime sind äärmiselt terveks (ja püüame luua midagi radikaalselt uut, mida ei leidu Ikea kataloogides)“ („IREMOS CURAR-TE PELO EXCESSO (e tentar criar algo de radicalmente novo que não esteja nos catálogos do ikea)“, 2011)

2N+1M

Esietendus Porto teatris *Estúdio Zero* (Stuudio Null).

Esitusõigusi omab autor: mickael.de.oliveira@gmail.com

Mickaël de Oliveira (s 1984) on sündinud Pariisis, kuid elab alates 1999. aastast Portugalis. Tal on magistrikraad Coimbra Ülikoolist kirjanduse teaduskonna teatri osakonnast, hetkel teeb doktorikraadi Lissaboni Ülikoolis (teemaks portugali ja euroopa kaasaegne näitekirjandus). Hakkas teatri jaoks kirjutama 2004. aastal. On teatrigrupeeringu Colectivo 84 üks asutajaid ja kunstilisi juhte. Oliveira on kirjutanud kümnekond näidendit ning võitnud mitmeid auhindu. Ta on ka portugali uue dramaturgia festivali kunstiline direktor ning alates 2011. aastast abidirektor Gil Vicente'i nimelises Akadeemilises Teatris.

TEGELASED: A, B, C

KOKKUVÕTE:

Autori märkus: Tekst kolmele näitlejale. Nad kõik on mingisuguse koha eesruumis, mittekohas *par excellence*, ruumis, kus oodatakse pileteid, üleminekut; kohas, kus keelest on raske aru saada.

C istub liikumatult ratastoolis, seljas klienditeenindaja kostüüm, jalgade asemel proteesid. A ja B sisenevad tagasihoidlikus riietuses, spordikotid kaasas. Nad valmistuvad millekski, panevad selga spordikotiga kaasa toodud erilised riided (millised, pole autor täpsustanud). Mingil hetkel saavad nad aru, et ratastoolis naine ei reageeri millelegi. Kui ta ka ei maga, siis on ta kindlasti puudega ning ei saa midagi ära kituda, arvavad nad. Nad käperdavad teda, panevad ta refleksid proovile.

Tundub, et see, kuhu nad lähevad (mille ooteruumis nad viibivad) on midagi lõplikku, kust pole tagasiteed. Tundub, et mehel on tõsised (seksuaalsed) probleemid ja naine kannatab nende all (ei julge sõbrannadele mehest rääkida jne). Tundub, et nad tulid seda probleemi lahendama.

Mingil hetkel läheb A C juurde ja astub temaga (peaaegu) vahekorda. B valmistub seda filmima. Samal hetkel kui A on valmis sisenema, C karjatab ja haarab B käest kaamera. Ta tõuseb ja pöörab kaamera B poole, käskides tal kommenteerida oma näitlemisoskust puudega inimese kehastamisel. B ja A tahavad ära minna, C ei lase. Uurib, mis mehel viga ning mõnitab teda kehakaalu pärast. Näitab seinal videot eelnevast, kus A teda käperdab. Räägib juurde loo oma sõbrannast, kes tappis end ära, kuna tema poiss-sõber pani netti üles kompromiteeriva video. C nõuab, et A esitaks talle mõistatuse, mida ta ei suuda ära arvata – siis saaksid nad vabaks. Serveerib *caipirinhasid* ning lõpuks käsib B-l ja A-l riidesse panna ja viia lõpule see, milleks nad siia tulid. B paneb selga natside sõjaväevormi ja A superkangelase kostüümi. C on kuskilt leidnud koerakese ning teatab, et organiseerib Brasiilia-teemalist pidu ning koer sümboliseerib eksootilist loomakest. Kõlab ladina-ameerika muusika, kõik tantsivad. C serveerib aina uusi ja uusi jooke ning jätkab A kehakaalu pärast mõnitamist. Mingil hetkel ei pea A enam vastu ning ta lööb C-d nii kõvasti, et too lendab vastu seinale. B

püüab neid lahutada ning samas tundub talle, et A ja C peavad üksteist tundma. Viimane asi, mida C enne lööki ütleb, on see, et „A vajab terveks saamiseks midagi tugevat, mis muudaks ta elu, sest ta otsib katarsist, ise seda teadmata“. Ühtäkki on nüüd B see, kes tahab ära minna. Kogu näitemäng on läbi, kõik on äkitselt väga realistlik ja reaalne. C ei anna kaamerat ikka veel ära. Ta ristküsitseb A-d: kas ta on B-d petnud ja kui saab teada, et ei, siis miks. Kas ta pole võimeline? Kas ta häbeneb oma keha? Või tunneb tõesti midagi B vastu?

Järgneb valusalt ja häbenematult aus vaimne lahtikoorumine, mida juhatab C. Ta laseb B-l ja A-l rääkida oma elu superkangelase hetkedest ning nende vastandhetkedest. Laseb neil uuesti läbida oma esimese kohtumise ja armumise ja kõige järgneva. Välja tuleb ka see, et A lasi ühes mitteametlikus haiglas endale maovähendusoperatsiooni teha ning kannatab nüüd lohaka töö tagajärgede all. Ta läks sinna kliinikusse tagasi, et lasta teha ka peenise suurendamise operatsioon, kuid leidis eest tühja haigla ilma ühegi arstita. Kõige lõpus palub A, et C kirjeldaks A alakeha. Ta kirjeldabki, viimse kui detailini samal ajal kui süükoorem näib vajuvat aina rohkem ja rohkem vaikiva B õlule. Ja C ütleb, et A on ilus.

HINNANG:

Näidend räägib reisist kaasaegsesse maailma, milles domineerivad kompleksid, inimeste suhted omaenese kehaga ja see, kuidas see suhe mõjutab tasakaalu ühiskonnas või ühe tavalise paari elus, kes otsib müütilist heaolu eksootilistes teraapiates, järgides „isikliku emantsipatsiooni“ müüti. „Ravime sind äärmiselt terveks“ siseneb peoruumi vangistatud inimese pealetungivasse ebamugavustundes, olgu see inimene siis milline tahes. See inimene on koos oma ja ühe võõra naisega, kes ei lase neil ära minna enne, kui nad kõik ei ole oma probleemile „lahendust“ leidnud. Ta peab perverssete mängude ja mõistatuste lahenduste, lootuse ja psühholoogilise piinamise abil läbima aina järgmisi levelid, et jõuda peale egoistlike soovide lõpuks ka lubatud ravini. (*„Ravime sind äärmiselt terveks“ lavastuse kriitikast.*)

Esmalugemisel ebamugav materjal, domineerima jäid perverssused ja vägivald. Järgnevad lugemised aga lasid süüvida sügavamale ja leida eest

valusa ning ausa teksti, mis vaatamata oma ambivalentsusele mõjub tänapäeva ühiskonna- ja inimestetruuna. Tegelased ei ole kuidagiviisi erilised, nad on äravahetamiseni sarnased meie naabrimeeste, kodupoe müüjate ja meie endi maha salatud poolega. Tavalised keskmised inimesed keskmise sissetulekuga keskmiselt vabas ühiskonnas. Ühelt poolt eksootiline, teisalt globaalne tekst. Mõjub igal tasandil.

KATKEND näidendi algusest:

(A uurib põhjalikult C-d)

A: Imelik tüdruk

Kui nad siin vaimupuudulikke vastu võtavad, peavad neil järelkult spetsialiseerunud töötajad olema

Kes see tuleb

/

B: Sa ei tohi niimoodi mõelda

A: Siia pääseb ainult kutsetega sisse

B: Sa pead tolerantne olema

A: Selle turu reguleerimiseks peavad olema spetsiifilised kriteeriumid

B: Maailmale avatum

A: Peavad olema valikukriteeriumid, mis on kohased

/

B: Kas mitte just sul ei ole vaestest kahju, kui tuleb tsunami või mingi muu säärane pask?

A: Mul on inimestest ainult siis kahju, kui pildi taustaks mängivad viiulid ja siis jään ma elu üle mõtlema ja kõik muutub hästi tihkeks ja hästi intensiivseks

ja minu pilk

B: Ja temast ei ole sul ainult sellepärast kahju, et taustamuusikat ei ole?

A: Kas olla nõrdinud on sama, mis olla liigutatud?

(B läheb maki juurde, otsib mõned CD-d välja ja paneb peale klassikalise muusika.)

B: Ja nüüd?

A: Mis nüüd?

B: Kas sul on kahju?

A: Sitaks mul ongi kahju

B: Oota, siin ansamblis on viiulid

(Otsib ühe teise CD, valib välja ühe liigutava klassikalise muusika pala.)

Teeme ühe maailma mõistmiseks vajaliku harjutuse

Esimene samm

mõtles ühe lähedase inimese surmale

mõtles kellegi surmale

mõtles oma kassi surmale

mõtles ühe etiooplase surmale

A: Valmis

B: Mida sa tunnend

A: Mitte midagi

(Annoteeris Kristiina Jalasto.)

JACINTO LUCAS PIRES „Püha perekond“ (*„Sagrada família“*, 2010)

2N+2M+1N/M

Esietendus Teatro Viriatos Lissabonis.

Esitusõigusi omab autor: jacintolucaspirez@gmail.com

Jacinto Lucas Pires (s 1974) on portugali (näite)kirjanik, stsenaarist ja režissöör, kes on kirjutanud nii lühijutte, näidendeid, romaane, filmistsenaariume kui ka artikleid ajalehtedesse-ajakirjadesse. 2008. aastal sai ta lühijutukogumiku *Assobiar em público* („Avalikus kohas vilistamine“) eest David Mourão-Ferreira euroopa kirjanduse auhinna. Pirese tekste on tõlgitud hispaania, inglise, prantsuse, norra ja horvaatia keelde.

TEGELASED: Arlete, Pedro, António, Maria, Laps

KOKKUVÕTE

Pedro ja Maria on töötud ning nende laps näeb õudusunenägusid. Probleemide lahendamiseks otsustab Pedro luua uue religiooni. Perekondlik

mikrokompanii Püha Armastuse Saadikute Kääbusettevõtte ehk lühemalt PASK osutub edukaks, kuid õudusunenäod jätkuvad – nimetu ja sootu Laps tuleb välja kummaliste tahtmiste, uute sõnade ning justkui õhust võetud nägemustega. Ehk peaks religioon alla maa peale tulema. Võib-olla peaks Pedro poliitikasse minema. Peaaegu miski ei lähe nii, nagu ette kavatsatud. „Püha perekond“ on lugu armastusest, ihast, religioonist, poliitikast. See tähendab, võimust.

HINNANG:

Näidendit „Püha perekond“ lugedes kahtlesin korduvalt, kas see ikka sobiks eesti publikule, sest sisaldab vihjeid konkreetsetele nähtustele ja tegevustele portugali kultuuriruumis. Tundus, et äkki hakkab võõras keskkond segama. Samas, igasuguste Johnide ja Maryde tegemistele kaugel ookeanitagusel maal suudab eesti teatripublik probleemideta kaasa elada, miks peaksid siis Pedro ja Maria, kes tegutsevad ameeriklastest tuhandeid kilomeetreid meile lähemal, kaugemaks jääma. Pealegi ei ole „Püha perekonna“ näol tegemist looga, mis on unikaalne vaid Portugalis. Inimesed teevad lootusetuna näivates olukordades ikka hullumeelsena näivaid katseid asja parandada; ikka ollakse edukad seal, kus seda ei oodata ning ollakse sunnitud alla vanduma seal, kus kõik tundus juba lahendatud olevat; ikka armastatakse, kuid petetakse ning räägitakse anekdoote, kuigi ollakse sügavalt kurb. „Püha perekond“ on terav, intelligentne ning ootamatu tekst, mis mõjub ühtaegu (eelkõige religiooni osatähtsuse tõttu) võõrapäraselt kui ka universaalselt.

KATKEND, teine stseen:

Pedro viib Lapse tagasi magamistuppa. Magamistoa ukseava on tavapärasest madalam.

LAPS: (hoiatades) Pea. (Pedro langetab ukseavast läbi minnes pea.)

PEDRO: Aitäh.

(Laps istub voodile.)

LAPS: Isa, tead mis mu õudusunenäos juhtus?

PEDRO: Ei.

LAPS: Ma jutustan, mis mu õudusunenäos juhtus.

PEDRO: Aga ruttu, eks?

LAPS: Oli üks linn, mis oli kogu maailm. Seal olid tänavad, kõrged majad ja madalad majad, tavaline lennukisi täis taevas ja mõned aiad niimoodi oodatud kohtades maantee ääres.

PEDRO: „Ootamatutes“?

LAPS: Ja seal olid meiesugused inimesed ja inimesed, kellel veab veel rohkem kui meil nagu isa-sõber-Antóniol, kellel on isegi võidusõiduauto ja basseiniga maja ja tuhat kaugjuhtimispuldiga telefoni, aga pärast olid seal teised inimesed, kes olid Vähemad. Minu unenäos kutsuti neid nii, isa, Vähemad.

PEDRO: Hea küll, aga nüüd maga, sest on juba väga hilja.

LAPS: Ja tead, kus need Vähemad – ma ei lõpetanud veel – elasid? Mitte kuskil. Nad ei elanud ei kõrgetes majades ega madalates majades. Nende jaoks ei olnud mitte mingis suuruses maju. Elasid kus juhtus, maailmas. Kui ma sellest aru sain, unes, hakkasin ma higistama ja külm hirm tuli peale, tead küll, isa?

PEDRO: Ära rohkem selle peale mõtle, eks, see oli lihtsalt halb uni.

LAPS: Ja siis oli üks Vähemate perekond ühe selle autosilla all –

PEDRO: Viadukti.

LAPS: ...Just, viadukti all, ja seal unes nägin ma kõike täiesti päriselt nagu täiskasvanute filmides, nagu päris ja pärast läksime ühe nende Vähemate lapse rindkere lähedale, üks minuvanune tüdruk, aga kõhna näoga ja tal oli väga külm ja ta oli väga haige, ja pärast ilmus tema süda –

PEDRO: Kuule, laps, unusta see ära, sa pead pikali –

LAPS: ...Aga enam mitte nagu päris filmis, vaid multifilmis, ja tead, isa, mis tüdruku südamest välja tuli?

(Pedro jääb vait, ootele, justkui oleks tegemist retoorilise küsimusega.)

PEDRO: Sa küsidki seda päriselt?

LAPS: Jah.

PEDRO: Mingi ilus valgus? *(Laps raputab pead.)* Maailma suurim vikerkaar?

LAPS: Viimane pakkumine.

PEDRO: Lilled... tähekesed?

LAPS: Küljest rebitud rindadega merineitsi, ta jookseb verd, silmad tardunud ja mädased hambad teravad nagu noad, ja mingi asi on tal käes, mingi

imelik asi, punast ja sinist värvi nõõridega pudeli külge seotud äratuskell, asi, mille kohta ma unes mõtlesin: see peab olema aatoniline pomm. *(Paus; Pedro näib lapse nägemuse üle järele mõtlevat.)* Isa?

PEDRO: Aga... ei olnud?

LAPS: Ei olnud?

PEDRO: Ei?

LAPS: Võib-olla.

PEDRO: ...Muidugi mitte. Ei olnud, ei olnud. Aatonilisi pomme pole üldse olemaski, mu kallis.

LAPS: Miks sa seda ütlesid?

PEDRO: Sest see on tõsi. *(Pöörab pilgu kõrvale.)* Lähme magama?

LAPS: Sa ütled ainult siis „mu kallis“, kui oled kohutavalt ehmunud. *(See viib Pedro hetkeks segadusse.)*

PEDRO: Kuule, aitab nüüd naljast, ma kustutan tule ära.

LAPS: Aga unenägu läks edasi.

PEDRO: See oli õudusunenägu, aga see on nüüd läbi.

LAPS: Miks, isa?

PEDRO: Sest mina ütlen nii. Noh, heida pikali. *(Laps heidab pikali.)* Kõik hästi? *(Pedro hingab sügavalt.)* Kas oled nüüd maha rahunenud?

LAPS: Jah, isa. Head ööd, isa.

(Pedro paitab ta pead, annab talle musi.)

PEDRO: Head ööd, laps. *(Kustutab tule, läheb välja.)* Persse! *(Väljudes lööb Pedro pea ukseraami ülemise osa külge ära ja kukub pikali. Seda kuuldes ilmub joostes Maria.)*

MARIA: Mis juhtus?

(Pedro vaatab maas pikali olles naise poole. Viib käe pea juurde, otsa ees on tal üks väike vereplekk.)

PEDRO: Ei midagi. Ma arvan, et mulle tuli just üks mõte.

(Annoteeris Kristiina Jalasto.)

TIAGO RODRIGUES „Halbade õpilaste koor“ („*Coro dos maus alunos*“, 2009)

Esitusõigusi omab autor: tiago-mail@sapo.pt

Tiago Rodrigues (s 1977) on portugali näitleja, dramaturg ja lavastaja ning teatrikompanii *Mundo Perfeito* (eesti keeles „Täiuslik Maailm“) kunstiline juht. Juba 26-aastasena kutsuti teda õpetajaks Brüsseli kaasaegse tantsu kooli PARTS ning ta on tänaseni õppejõud mitmes portugali teatri- ja tantsukoolis. Rodrigues on lavastanud paljudes välisriikides alates Rootsist ja Norrast ning lõpetades Liibanoni ja Brasiiliaga. Ta on lavastaja assistendi ja näitlejana teinud kaastöid ka filmides ning televisioonis.

TEGELASED*: Placo, Fisa, Crina, Luga, Garo, Sibia, Lema

*Tegelasi on seitse ning nad on kõik noored, kuid täpselt kui noored, pole autor täpsustanud. Oluline on see, et tegelased oleksid kõik enam-vähem ühevanused.

Olenevalt näitlejate koosseisust võib tegelaste sugu valida. Vähesed vihjed tegelaste sugudele tekstis võib vastavalt vajadusele ära muuta.

Tegelastele anti suhteliselt abstraktsed nimed, mis ei defineeri ei tegevusaega ega -kohta. Vajadusel võib ka nimesid muuta vastavale soole sobivamaks, kuid seda vaid juhul kui järgitakse ülalmainitud põhimõtet.

Näidendis on mitmeid kohti, kus tegelased räägivad üheaegselt kas samu või erinevaid repliike. Esimesel juhul peaks öeldav tekst olema publikule täielikult arusaadav. Erinevate repliikide ütlemisel tuleks hoolitseda selle eest, et publik oleks sunnitud valima, millist tegelast ta kuulab ja kuuleb (justkui olles sunnitud valima, kelle versiooni juhtunust usutakse).

KOKKUVÕTE:

„Halbade õpilaste koori“ näol on tegemist kaasaegse versiooniga Sokratese süüdimõistmisest. Lugu räägib ühest vanast filosoofiaõpetajast, kellel on „noor hing“. Ta utsitab oma õpilasi arendama kriitikameelt ning satub oma kolleegide pahameele alla, sest õpetaja suhted oma õpilastega ei vasta

niiõelda tavapärastele reeglitele. Õpilased aga, kes on olnud seni oma õpingutes üsnagi passiivsed, muutuvad uue õpetaja käe all elavateks ning uudishimulisteks ning kutsuvad filosoofiaõpetajat ainsana õpetajaks – sest tema on ainuke, kes neile midagi õpetab. Kui õpetaja üle „kohut mõistma“ hakatakse, peavad õpilased vajalikuks oma arvamus väljendada – ja seda nii, et nende hääl kindlasti kuulda oleks. Nad murravad sisse koosolekule, kus arutatakse filosoofiaõpetaja saatust. Kellelgi on kaasas relv. Nad ei karda seda kasutada.

HINNANG:

Autor on väga huvitavalt miksinud kokku kreeka tragöödia elemente ning tänapäevase *youtube*-i-põlvkonna elu. Tegemist ei ole tavapärase näidendiga – puuduvad igasugused remargid ning kogu sündmustik mängitakse läbi seitsmest õpilasest koosneva „kooi“ abil. Vajadusel kehastuvad nad õpetajateks või teisteks tegelasteks, et rääkida lugu ära nii nagu see juhtus. Ühest küljest võiks seda teksti võtta kui ülestunnistust või selgitust möödunule. Näidend algab proloogiga, milles tuuakse välja loo lõpp – relvaga kooli minek. Hiljem algab lugu algusest ning me saame aimu filosoofiaõpetaja taustast ning tema ja õpilaste suhte arengust. See, mis tundus algul huligaanitsemine või pelga vägivallaaktina, muutub loo jooksul kui mitte ainuvõimalikuks, siis vähemalt mõistetavaks. Tänuväärne materjal, mis sobiks imehästi diskussioone tekitava noortelavastuse aluseks.

KATKEND näidendi algusest:

PLACO:

kõik on *youtube*'is üleval

võite vaadata

kõik võivad vaadata

FISA:

me läksime klassi kaudu sisse

olime kuuekesi

tüdrukud ja poisid

CRINA:

me läksime klassi kaudu sisse ja peksime kõik puruks

peksime toolid puruks

LUGA:

peksime lauad puruks

GARO:

peksime tahvli puruks

SÍBIA:

peksime käsivarred puruks

CRINA:

peksime õpetajate näod puruks

FISA

youtube'is ei ole pilt väga hea

aga seda näeb, et mina olen see, kes lööb tooliga

ühele õpetajale selga

GARO:

ma filmisin kõike oma telefoniga

SÍBIA:

kuidas me õpetajaid tõukasime

lajatasime neile vastu nägu

LEMA:

mina ei olnud seal

mina ei näinud midagi

PLACO:

mina ei teadnud, et kellelgi on relv kaasas

CRINA:

ma võtsin relva ainult hirmutamiseks kaasa

see on mu isa oma

LEMA:

nad tahtsid, et ma kaasa läheks

ma keeldusin

ma püüdsin neid ümber veenda

FISA:

me lükkasime raamaturiidid ümber

CRINA:

ma ei kavatsenud tulistada

ma võtsin relva ainult selleks välja, et näidata,
kes siin käsutab

LEMA:

nad panid mind ühte laoruumi kinni

sest teadsid, et ma räägin ära

ma olin kogu selle aja laoruumis

PLACO:

kui ma relva nägin, ei öelnud ma midagi

poleks kunagi arvanud, et see laetud on

GARO:

ainult need, kes seal ise kohal olid, suudavad seda ette kujutada

kõik õpetajad paanikas

SÍBIA:

õpetajad nutsid põlvili

GARO:

ja mina filmisin seda kõike telefoniga

(Annoteeris Kristiina Jalasto.)

TIAGO RODRIGUES „Kurbus ja rõõm kaelkirjakute elus“ (*„Tristeza e alegria na vida das girafas“*, 2011)

Esietendus teatrikompaniis *Mundo Perfeito* (Täiuslik Maailm).

Esitusõigusi omab autor: <mailto:tiago-mail@sapo.pt>

TEGELASED:

Kaelkirjak (9-aastane tüdruk, kes mõjub vanemana)

Mees, kes on minu isa (tüdruku isa)

Judy Garland (plüüžist karu, kes on elus vaid tüdruku jaoks)

Episoodilised rollid:

Vanamees

Panter

Suhkrupakipanga ametnik

Politseinik

Pedro Passos Coelho (portugali peaminister)

KOKKUVÕTE:

Kolmevaatuseline näidend on oma struktuurilt äärmiselt omapärane. Puuduvad igasugused remargid, mis võimaldab materjali vormida kõikvõimalikel eri viisidel. Autor on kasutanud võtet (*a la* Roland Schimmelpfennig oma „Araabia öös“), kus tegelased seletavad oma ja teiste tegusid lahti. Kui Schimmelpfennigil on see kuiv tegevuste kirjeldus, emotsioonitud faktid („Ta pillab võtmed maha.“), siis Rodriguesil kirjeldab peategelane maailma nii, nagu poleks me sellega absoluutselt tuttavad: „Koolitöö on ühe või mitme õpilase koostatud uurimus, mida esitatakse koolis. Kool on hoone, kus lapsed tarbivad haridust. Haridus on reeglite orkester arendamaks keha ja hinge. See on minu keha ja minu vanuse kohta on see hiigelsuur. See on minu hing. Minu hing on nähtamatu, aga ma garanteerin teile, et minu vanuse kohta on see samuti hiigelsuur.“ Lapse – mis siis, et varaküpse lapse – silmade läbi näeme me asju, mida ei tahakski näha. Vaesust. Surma. Üksildust. Kurbust. Kogu oma frustratsiooni elab peategelane välja läbi mängukaru, kes ropendab pidevalt ning on tüdrukule peale parima sõbra ja ihukaitsja veel nõuandja kõigis maailma küsimustes. Kõigi teiste jaoks on karu vaikiv mänguasi.

„Kurbus ja rõõm kaelkirjakute elus“ on lugu üheksa-aastasest tüdrukust, kes otsib mööda Lissaboni taga ühtainsat inimest, kes teda aidata saaks – peaminister Pedro Passos Coelho. Näidend püüab analüüsida lapsepõlve temaatikat, lastes lapsel esitada koolitööd, kus maailm seletatakse meile entsüklopeediliselt lahti. Selles kummalises maailmas nimega Lissabon on majanduskriis, Judy Garlandi nimelise suitsiidile kalduva kaisukaru seiklused, tänavad, mis on täis autosid ja mälestusi, Discovery Channel, viulimängija foto, must panter, bulgaaria teadlane ja vene näitekirjanik Anton Tšehhov ning tüdruk, kes on oma vanuse kohta liiga pikk ja keda ema kutsus kaelkirjakuks. See on lugu hirmust, mis tekib laste mõtete pärast ja raevust, mis tekib täiskasvanute tegude tõttu. (*Portugali keelsest kriitikast.*)

HINNANG:

Äärmiselt mõjuv näidend nii emotsionaalses kui intellektuaalses plaanis. Võiks ehk võrrelda Antoine de Saint-Exupéry „Väikese printsiga“, mis tundub olevat lasteteos, kuid räägib tegelikult lapse pilgu läbi täiskasvanute maailma valusatest temadest. Äärmiselt traagilised sündmused on kastetud elurõõmsa huumori kastmesse, mistõttu ei ole ohtu kalduda liigsesse sentimentalismi.

Vaatamata sellele, et tegevus toimub Lissabonis ja otsitakse härra Pedro Passos Coelho, pole kindlasti tegemist Portugali-keskse näidendiga. Kui vahetada Lissaboni avenüüd näiteks Tallinna tänavate vastu ning lasta väikesel tüdrukul otsida Taavi Rõivast, mõjuks tekst täpselt samamoodi – kurvalt ja naljakalt, õõvastavalt ja puhastavalt.

KATKEND neljandast stseenist:

MEES, KES ON MINU ISA: Kõik läheb hästi. Kõik läheb hästi. Kõik läheb hästi. Kõik läheb hästi. Kõik läheb hästi. Kõik läheb hästi.

Kõik läheb hästi. Kõik läheb hästi.

KAELKIRJAK: See on hääl, mida teeb mees, kes on minu isa siis, kui üritab näha klaasi pooltäis.

MEES, KES ON MINU ISA: Kõik läheb hästi. Kõik läheb hästi. Kõik läheb hästi. Kõik läheb hästi.

KAELKIRJAK: Kas telekas ei tööta?

MEES, KES ON MINU ISA: Kõik läheb hästi.

KAELKIRJAK: Miks sa kardad?

MEES, KES ON MINU ISA: Ma ei karda. Mis sul ka pähe ei tule. Mõnikord sa...

KAELKIRJAK: Kas sa sellepärast pidevalt arvet peadki, et sul on hirm?

MEES, KES ON MINU ISA: Katki läks.

KAELKIRJAK: Kas sul ei ole raha, et telekas töötaks?

MEES, KES ON MINU ISA: See on katki.

KAELKIRJAK: Mis juhtuks, kui sa arvet ei peaks?

MEES, KES ON MINU ISA: Me saame juba mõne päeva pärast teleka. Nädala või kahe pärast.

KAELKIRJAK: Miks sul nii suur hirm on?

MEES, KES ON MINU ISA: Kõik läheb hästi.

KAELKIRJAK: Kas sul on hirm tuleviku ees? Kas sul on hirm, et minul ei saa olema tulevikku?

MEES, KES ON MINU ISA: Ära nii räägi. Isegi mitte naljaga pooleks.

KAELKIRJAK: Kas see hirmutab sind?

MEES, KES ON MINU ISA: Ei. Jah. Mõnikord ütled sa asju... Mõnikord paistad olevat täiskasvanud. Veel on vara selleks, et sina oleksid täiskasvanud.

KAELKIRJAK: Kas see on tõsi? Et ma paistan olevat täiskasvanud?

MEES, KES ON MINU ISA: Jah. Mõnikord paistad olevat väga täiskasvanud.

KAELKIRJAK: Ja minu täiskasvanuks olemine hirmutab sind?

MEES, KES ON MINU ISA: Kõik läheb hästi.

KAELKIRJAK: Kas enne kui mina sellel planeedil eksisteerisin, kartsid sa samuti?

MEES, KES ON MINU ISA: Ei, enne sinu sündi ei kartnud ma peaaegu mitte midagi.

KAELKIRJAK: Mehel, kes on minu isa, oli selle lause ees suur hirm ja ta soovis, et ma ei oleks seda kuulnud. „Ma loodan, et sa harjud kartmisega ära, sest ma kavatsen elada saja-aastaseks“.

MEES, KES ON MINU ISA: Kokku lepitud. Mine nüüd voodisse.

KAELKIRJAK: Kas sinu arvates on see vestlus üheksa-aastase lapse ja tema 38-aastase isa vahel usutav?

MEES, KES ON MINU ISA: Mida sa sellega öelda tahad?

KAELKIRJAK: Kas sa tead, mida usutav tähendab?

MEES, KES ON MINU ISA: Oota. Ei ole vaja sõnaraamatut tooma minna. Ma tean, mida usutav tähendab. Ma ei saa aru sellest, miks sa küsid, kas see vestlus on usutav. Kust selline asi nüüd äkitselt tuleb?

KAELKIRJAK: Ema ütles, et kui ta kirjeldaks mõnes oma raamatus minusugust last, ütleksid lugejad, et minu käitumine ei ole üheksa-aastase tüdruku kohta usutav.

MEES, KES ON MINU ISA: Kuidas ma seda sulle ütlen? Tütreste, sinu ema ei olnud ka eriti usutav inimene. Aga vähem usutavad inimesed ongi huvitavamad. Saad aru, kallis?

KAELKIRJAK: See on heli, mida tekitab mehe, kes on minu isa hingamine siis, kui ta mõtleb naisele, kes oli minu ema. Kogu maja hingab.

MEES, KES ON MINU ISA: Sa pead hambad ära pesema ja pidžaama selga panema.

KAELKIRJAK: Ma tahan Discovery Channelit vaadata.

MEES, KES ON MINU ISA: Ma juba ütlesin... Telekas on katki. Katki on. See parandatakse ära... Mingi ühendus. Kas sa ei kuulnud, mida ma sulle natuke aega tagasi ütlesin?

KAELKIRJAK: Aga ma pean Discovery Channelit vaatama.

MEES, KES ON MINU ISA: Miks sa ei kuula, mida ma sulle räägin?

KAELKIRJAK: Ma kuulen kõike, mida sa räägid. Aga see ei tähenda, et ma ei peaks Discovery Channelit vaatama.

MEES, KES ON MINU ISA: Aga tütreke, see ei ole võimalik. Saad aru?

KAELKIRJAK: Kas sul on vaja raha, et teleka eest maksta?

MEES, KES ON MINU ISA: See on katki.

KAELKIRJAK: Ma võin sulle münte laenata. Mul on münte.

MEES, KES ON MINU ISA: Müntidest ei piisa. Münte peaks olema väga palju.

KAELKIRJAK: Kas see ei olegi katki?

MEES, KES ON MINU ISA: Mine hambaid pesema.

KAELKIRJAK: Mul on vaja näha Discovery Channelit. Ma soovin näha Discovery Channelit. Ma nõuan näha Discovery Channelit.

MEES, KES ON MINU ISA: Stopp. Ole vait. Ole vait ja mine siit välja. Lõpeta ära ja tee seda, mida ma sulle ütlen. Otsekohe! Saad aru?

KAELKIRJAK: Saan. Kui ema asemel oleksid olnud sina, oleks meil praegu Discovery Channeli jaoks raha.

MEES, KES ON MINU ISA:

Mine hambaid pesema.

(Annoteeris Kristiina Jalasto)